

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ**

**ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи

з дисципліни

**ВНУТРІШНІЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
МЕХАНІЗМ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

*(для студентів усіх форм навчання напряму підготовки
6.030504 "Економіка підприємства")*

Харків – ХНАМГ – 2011

Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу „Внутрішній економічний механізм підприємства” (для студентів усіх форм навчання напряму підготовки 6.030504 ”Економіка підприємства”) / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Л. Г. Чеканова, В. О. Пасічний. – Х.: ХНАМГ, 2011 – 32 с.

Укладачі.: Л. Г. Чеканова, В. О. Пасічний

Рецензент: д.т.н., проф. В. І. Торкатюк

Рекомендовано кафедрою «Економіка будівництва», протокол № 1
від «30» серпня 2010 р.

ВСТУП

Дисципліна «Внутрішній економічний механізм підприємства» вивчає такі економічні відносини всередині підприємства, які формуються згідно з його виробничою та організаційною структурою.

Підприємство — це відкрита складна економічна виробнича система, між елементами (підрозділами) якої існують певні зв'язки, опосередковані економічними інтересами.

Між структурними елементами підприємства зв'язки бувають горизонтальними та вертикальними.

Горизонтальні зв'язки виникають між підрозділами одного й того самого адміністративно-економічного статусу (цехами, філіями, відділами, дільницями тощо).

Вертикальні зв'язки, що за своєю сутністю є управлінсько-координаційними (наприклад, центральний апарат управління —> цех —> дільниця —> робоче місце), притаманні ієрархічним структурам.

Як горизонтальні, так і вертикальні відносини між структурними елементами підприємства набирають певних економічних форм (договори, планування) і здійснюються за допомогою відповідних методів (контроль, оцінювання діяльності, заохочення і матеріальна відповідальність і т. ін.). Упорядковану систему таких форм і методів умовно називають внутрішнім економічним механізмом підприємства.

Мета вивчення дисципліни — оволодіти знаннями про структуру, принципи побудови та закономірності функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства. У результаті вивчення дисципліни студент має:

знати — будову та форми функціонування внутрішнього економічного механізму; способи формування внутрішніх цін; методи планування, контролю, оцінювання діяльності підрозділів, а також матеріального стимулювання їх

колективів; методику діагностики та оптимізації роботи операційної системи підприємства;

вміти обґрунтовувати форми внутрішнього економічного управління; обчислювати планові показники діяльності підрозділів, оцінювати їх виконання; опрацьовувати системи стимулювання ефективної діяльності та розвитку.

Пропоновані навчально-методичні вказівки мають на меті допомогти студентам у вивченні внутрішнього економічного механізму. В ньому охоплено всі основні складові навчального процесу і форми контролю рівня знань.

Методичні вказівки побудовано так, щоб студент мав змогу ознайомитися з навчальною програмою дисципліни, формами її вивчення, особливостями окремих тем і порадами щодо засвоєння відповідного матеріалу.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

РОЗДІЛ 1 ПЕРЕДУМОВИ ТА ФОРМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ

Тема 1. Виробничо-організаційна та економічна структуризація підприємства

Підприємство як система.

Підприємство — складна відкрита система. Різні аспекти системної побудови підприємства: виробничо-технічний, організаційний, економічний. Економічна модель підприємства як відкритої системи. Горизонтальний та вертикальний поділ праці на підприємстві, його структуризація. Адміністративно-правовий статус підприємства.

Виробнича структуризація підприємства.

Функції підприємства й організаційні форми їх виконання. Виробничі, невиробничі, обслуговуючі підрозділи та апарат управління. Виробничі підрозділи основної та неосновної (допоміжної) діяльності. Схеми взаємозв'язків і взаємодії підрозділів основного виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури. Динамічні зміни структури підприємства під впливом ринкової кон'юнктури й рівня кооперування.

Організаційно-економічна структура підприємства.

Чинники, що визначають організаційно-економічну структуру підприємства. Економічний статус підрозділів підприємства та його вплив на структуру управління. Підрозділи внутрішньої кооперації та підрозділи, що випускають готову продукцію. Центри витрат і центри прибутку у структурі підприємства. Сучасні тенденції трансформації "організаційно-виробничих" структур. Стратегічні господарські підрозділи та їх роль у підвищенні конкурентоспроможності компаній.

Тема 2. Структура та форми функціонування внутрішнього економічного механізму.

Структура внутрішнього економічного механізму та принципи його побудови.

Економічні інтереси як мотиваційний чинник. Форми реалізації економічних інтересів на рівні підприємства, підрозділів і окремих працівників. Економічний механізм як система чинників, що забезпечує реалізацію економічних інтересів. Зв'язок і відмінності економічних механізмів підприємства та його підрозділів. Орієнтація внутрішнього економічного механізму на вирішення переважно тактичних (поточних) завдань, обмежену сферу діяльності. Трансформація, принципів економічної діяльності підприємства на рівні підрозділів. Основні засади побудови внутрішнього економічного механізму.

Організаційні передумови функціонування внутрішнього економічного механізму.

Функціональне й майнове розмежування підрозділів. Чітке визначення кінцевих результатів діяльності. Обґрунтована система показників планування, обліку та оцінювання діяльності. Прогресивна нормативна база. Належний облік зберігання та руху матеріальних цінностей, витрат, продукції. Дієві форми матеріального заохочення та матеріальної відповідальності. Документальна регламентація статусу, прав і обов'язків підрозділів.

Форми функціонування внутрішнього економічного механізму.

Залежність форми функціонування внутрішнього економічного механізму від призначення продукції, розмірів підприємства та його підрозділів. Пряме планове регулювання діяльності з боку центрального апарату управління за деталізованою системою показників. Переваги і недоліки такої форми, сфера її застосування. Умови та ефективність розширення самостійності діяльності підрозділів.

Договірні форми регулювання діяльності підрозділів внутрішньозаводської кооперації. Підрозділи як самостійні суб'єкти ринку й

генератори прибутку. Функції центрального апарату управління за умов широкої самостійності підрозділів. Відносини між підрозділами, підрозділами та апаратом управління. Світовий і вітчизняний досвід внутрішніх економічних відносин.

Тема 3. Внутрішні ціни та методи їх формування

Функції та система внутрішніх цін.

Вартісне оцінювання ресурсів і продукції. Внутрішнє формування витрат, визначення вартості проміжної і кінцевої продукції, формування й розподіл доходу. Ціни на сировину та матеріали. Особливості внутрішнього оцінювання матеріалів у разі зберігання їх у запасах за умов нестабільності ринкових цін.

Внутрішні ціни на продукцію підрозділів. Ціни на базі витрат виробництва та умови їх застосування. Ціни з урахуванням прибутку, їх функції, умови застосування та методи розробки. Розподільна та стимулююча функції внутрішніх цін на базі повної вартості. Внутрішні ціни на базі ціни готової (кінцевої) продукції, договірні та ринкові ціни.

Методи встановлення цін на продукцію підрозділів — суб'єктів ринку. Формування цін за схемою «собівартість + прибуток», нижня і верхня межі ціни в довгостроковому та короткостроковому періодах. Формування ціни як функції витрат і цільового прибутку. Методи встановлення ціни «за рівнем поточних цін», «рівнем попиту», їх особливості та сфери застосування. Стратегія і тактика ціноутворення на підприємстві.

РОЗДІЛ 2 ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 4. Система та порядок планування

Система та зміст внутрішніх планів.

Зв'язок внутрішньозаводського планування з плануванням діяльності підприємства в цілому. Особливості внутрішнього планування залежно від

вибраної схеми економічного управління. Горизонт внутрішніх планів, їх орієнтація на вирішення тактичних завдань. Структура та показники внутрішніх планів для підрозділів центрів витрат і центрів прибутку, підрозділів різного ієрархічного рівня.

Принципи та методи розробки внутрішніх планів.

Принципи системності, участі (партисипативності), оптимальності, безперервності та гнучкості у внутрішньому плануванні. Економічне значення цих принципів і умови їх додержання. Методи планування. Сутність, переваги і недоліки синхронного (симультаційного) і послідовного (сукцесійного) планування. Методи ієрархічного планування, їх переваги, недоліки та сфера застосування. Оптимальний розподіл ресурсів підприємства у процесі розробки планів підрозділів.

Нормативна база планування.

Система техніко-економічних норм і нормативів як основа розробки планів. Класифікація норм і нормативів за їх видами, терміном дії, ступенем диференціації та агрегування. Методи розробки норм і нормативів. Організація нормативного господарства підприємства та його функціонування. Заміна й коригування норм. Внутрішні ціни як важливий елемент нормативної бази підприємства.

Тема 5. Виробнича програма та її ресурсне обґрунтування

Зміст і порядок розробки виробничої програми підрозділів.

Сутність виробничої програми підрозділів. Планово-облікові одиниці виробничої програми та їх залежність від типу виробництва. Особливості розробки планів виробництва для внутрішньо-коопераційних підрозділів і підрозділів, що виготовляють товарну продукцію. Обґрунтування планів випуску та запуску виробів за умов тривалого виробничого циклу. Послідовність запуску продукції у виробництво та її оптимізація. Одиниці виміру та показники загального обсягу виробництва. Особливості розробки виробничих програм допоміжних підрозділів.

Обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю. Особливості обґрунтування виробничої програми в одно-і багато продуктивному виробництві. Обчислення пропускної здатності груп устаткування та їх завантаження. Можливості відносного вирівнювання завантаження взаємозв'язаних підрозділів і устаткування у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Забезпечення виробничої програми трудовими ресурсами.

Трудомісткість виробничої програми та її залежність від рівня механізації і автоматизації виробництва. Особливості обчислення потрібної кількості робітників залежно від їх функцій і ролі у виробничому процесі. Оптимізація роботи людино-машинних систем за критерієм витрат на основі теорії масового обслуговування.

Тема 6. Планування витрат (прибутку)

Склад витрат підрозділів і порядок їх планування.

Елементи й калькуляційні статті витрат, прямі і непрямі, змінні і постійні витрати підрозділів. Регульовані і нерегульовані витрати. Основні показники витрат підрозділів: кошториси, собівартість виробів. Загальний порядок розробки планів витрат підрозділів. Послідовність планування витрат основних і допоміжних підрозділів.

Формування кошторисів підрозділів.

Функції кошторисів, їх елементна та калькуляційна структура. Обчислення матеріальних витрат, витрат на зарплату й соціальні потреби. Формування загальновиробничих витрат, їх поділ на змінні та постійні. Методика обчислення окремих елементів загальновиробничих витрат.

Планування собівартості продукції. Визначення планової собівартості кінцевої продукції підрозділів. Обчислення собівартості окремих виробів. Методи калькулювання та сфери їх застосування. Особливості калькулювання в одно- і багато продуктовому виробництві. Розподіл непрямих (загальновиробничих) витрат у багато продуктовому виробництві, бази

розподілу та умови їх застосування. Обчислення прибутку в підрозділах, що є центрами прибутку.

РОЗДІЛ 3 КОНТРОЛЬ, ОЦІНЮВАННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 7. Контроль і оцінювання діяльності

Контроль як функція управління.

Форми контролю діяльності підрозділів. Поточний і періодичний контроль. Диспетчерський контроль ходу виробництва. Контроль якості продукції, трудової дисципліни, поточних витрат. Звітність підрозділів, її періодичність.

Критерії оцінювання діяльності.

Оцінювання діяльності та його роль. Оцінні показники та їх обґрунтування. Визначення показників кінцевих результатів для різних підрозділів. Порівняння фактичних показників із плановими, нормативними їх значеннями, а також фактичними за минулі періоди. Сфера застосування різних критеріїв оцінювання. Комплексне оцінювання діяльності.

Оцінювання виробничої діяльності.

Оцінювання виконання плану за номенклатурою та загальним обсягом виробництва. Комплексне виготовлення продукції та його роль. Ритмічність виробництва та її визначення. Чинники забезпечення ритмічності роботи.

Оцінювання ефективності роботи за показником витрат.

Відносні та абсолютні показники витрат і їх застосування для оцінювання роботи підрозділів. Необхідність перерахування планових витрат на фактичний обсяг виробництва для оцінювання роботи. Функції обчислення планових витрат на фактичний обсяг продукції, їх роль у складанні гнучких кошторисів. Аналіз відхилень фактичних витрат від планових і заходи з раціонального використання ресурсів.

Тема 8. Механізм стимулювання

Роль, форми та джерела стимулювання.

Стимулювання як спонукання до дій у певному напрямку. Матеріальне і нематеріальні стимулювання. Провідна роль матеріального стимулювання в забезпеченні ефективної діяльності підрозділів. Джерела стимулювання. Роль прибутку у стимулюванні персоналу.

Стимулююча функція оплати праці.

Обґрунтування форми оплати праці з урахуванням її стимулюючих особливостей. Сфери ефективного застосування відрядної і почасової оплати праці. Об'єктивні передумови поширення почасової оплати праці. Передовий досвід і тенденції в оплаті праці.

Оплата праці кінцевим результатом і її стимулююча роль.

Сутність оплати праці за кінцевим колективним результатом і сфера її ефективного використання. Формування комплексних розцінок і колективного фонду зарплати. Розподіл колективного заробітку між членами колективу.

Стимулювання через участь у прибутку.

Роль стимулювання через участь у прибутку. Форми участі у прибутку. Участь у прибутку на основі відносин власності. Виплати з прибутку за результати роботи. Централізовані і децентралізовані виплати з прибутку працівникам виробничих підрозділів.

Тема 9. Матеріальна відповідальність за результати роботи

Форми і зміст матеріальної відповідальності.

Компенсаційно-еквівалентні відносини та матеріальна відповідальність як умови ефективної взаємодії підприємств. Роль господарських договорів у забезпеченні матеріальної відповідальності. Форми матеріальної відповідальності підприємств та їх підрозділів — суб'єктів ринку за порушення договірних зобов'язань. Штрафи, відшкодування збитків. Відповідальність підприємства перед державою та споживачами за якість продукції. Матеріальна

відповідальність перед державою за умови функціонування й додержання чинного законодавства.

Методи обчислення збитків і економічних санкцій.

Сутність і склад збитків. Додаткові витрати, втрата або пошкодження майна, не одержані доходи (втрачена вигода). Наслідки порушень договірних зобов'язань: зменшення обсягу виробництва й продажу продукції, простої, форсування виробництва (аритмія), заміна матеріалів, брак тощо. Порядок обчислення збитків за певними наслідками. Розподіл збитків і суми претензії між кількома контрагентами, котрі порушили договірні зобов'язання.

Особливості внутрішньовиробничої матеріальної відповідальності.

Зв'язок матеріальної відповідальності підприємства в цілому та його підрозділів. Структура системи внутрішньої матеріальної відповідальності на підставі економічних претензій і порядок її функціонування. Облік взаємних санкцій підрозділів і їх вплив на кінцеві результати діяльності та оцінні показники. Особливості обчислення втрат і внутрішніх економічних санкцій.

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 10. Аналіз системи «витрати — випуск — прибуток»

Сутність і передумови аналізу системи «витрати — випуск — прибуток» (ВВП). Зв'язок витрат, обсягу виробництва (операційної діяльності) і прибутку. Економічне значення моделювання та аналізу цього співвідношення. Спрощена модель лінійних співвідношень у процесі ВВП-аналізу та її графічна інтерпретація. Показники, що обчислюються й аналізуються у процесі ВВП-аналізу. Поділ витрат на змінні та постійні. Роль маржинального прибутку під час аналізу та прийняття рішень.

Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності.

Пилив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Рівноважний (беззбитковий) обсяг операційної діяльності (виробництва). Визначення беззбиткового обсягу операційної діяльності в натуральному і

грошовому виразі. Беззбитковість та безпека діяльності підприємства і його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства.

Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Значення управління прибутком і чинниками його формування. Визначення рівня операційної активності (обсягу виробництва), що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний ліверидж (важіль ми.), його визначення й застосування в оперативному аналізі.

Тема 11. Регулювання й оцінювання виробничих запасів

Оптимізація запасів та інтервалів поставляння матеріалів

Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції та прибутку. Витрати на поставляння та зберігання матеріалів на складі, їх залежність від розмірів інтервалів поставляння. Втрати (нестриманий прибуток) через відволікання коштів у виробничі запаси. Мінімізація витрат на поставляння та зберігання матеріалів визначенням оптимальних партій поставок і розмірів запасів.

Оцінювання руху виробничих запасів і його вплив на собівартість продукції. Динамічність цін на матеріали та різний їх рівень на складських запаси. Методи оцінювання матеріалів у запасах під час їх відпускання у виробництво, на продаж та в разі зменшення запасів з іншої причини. Сутність і умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (FIFO), за собівартістю останніх надходжень (LIFO), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою собівартістю і ціною продажу.

Тема 12. Адаптація операційної системи до зміни її завантаження

Сутність і форми адаптації операційної системи.

Відповідність структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Змінюваність обсягу діяльності й необхідність адаптації до нового рівня завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій роботи

операційної системи та оптимальності її адаптації до зміни завантаження. Параметри та форми адаптації.

Механізм адаптації устаткування виробничих систем.

Етапи адаптації. Комбінована адаптація однотипного устаткування з однаковими і різними експлуатаційними витратами за його кількістю, часом та інтенсивністю роботи. Процеси адаптації устаткування без регулювання часу його роботи. Особливості процесів адаптації в разі постійної і змінної інтенсивності роботи. Застосування функцій граничних витрат і динамічного програмування у процесі адаптації.

Обґрунтування форми придбання устаткування.

Потреба у придбанні устаткування в разі його заміни та розширення обсягу операційної діяльності. Варіанти придбання устаткування — купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Сумарні дисконтовані витрати як критерій вибору форми придбання устаткування. Обчислення теперішніх (дисконтованих) витрат за порівнюваними альтернативними варіантами. Особливості обчислення лізингових платежів.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Мета виконання самостійної роботи студентами

Основною метою виконання самостійної роботи за дисципліною “Внутрішній економічний механізм підприємства” є надання студентам ґрунтовних знань з основних розділів економіки на мікро рівні та формування майбутніх спеціалістів з економіки, здатних координувати та регулювати діяльність структурних підрозділів підприємства з урахуванням особливостей їхнього функціонування в умовах формування ринкових відносин.

Завдання виконання самостійної роботи студентами

Виконання самостійної роботи за курсом “Внутрішній економічний механізм підприємства” повинно забезпечити підготовку студентів спеціальності 7.050107 для майбутньої самостійної практичної роботи в підприємствах галузі.

Для досягнення мети виконання самостійної роботи за курсом необхідно забезпечити досягнення наступних основних завдань:

- визначити економічні передумови функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства;

- обґрунтувати способи обрання доцільної форми функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства, яка адекватна сучасним умовам господарювання та стратегії розвитку підприємства;

- ознайомитися з методичним інструментарієм побудови раціональної виробничої структури підприємства та механізму його функціонування;

- надати цілісне уявлення щодо внутрішнього економічного механізму функціонування підприємства, формування його ресурсного потенціалу та забезпечення ефективного використання останнього з метою оптимізації кінцевих результатів діяльності.

Комплексний підхід до виконання самостійної роботи за курсом “Внутрішній економічний механізм підприємства” повинен сформувати такі знання та навички.

Студент повинен знати:

економічну сутність внутрішнього економічного механізму підприємства та його складових елементів;

основні цілі, завдання функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства та його організаційні передумови;

методику обґрунтування виробничої програми підрозділів підприємства та її ресурсне забезпечення;

методи планування основних показників діяльності структурних підрозділів підприємства з урахуванням їх функцій, місця та ролі у виробничому процесі;

обґрунтування системи оціночних показників структурних підрозділів підприємства відповідно до специфіки їхньої діяльності;

методику економічної діагностики результатів діяльності підприємства та його підрозділів.

Студент повинен оволодіти навичками:

формування виробничої програми структурних підрозділів підприємства з урахуванням специфіки їхньої діяльності;

планування основних показників діяльності структурних підрозділів підприємства з урахуванням їх функцій, місця та ролі у виробничому процесі;

комплексної оцінки ефективності господарювання на рівні підприємства та його підрозділів;

економічної діагностики діяльності підприємства та його структурних підрозділів та розробки заходів щодо підвищення економічної ефективності господарювання.

В цілому у процесі виконання самостійної роботи студенти повинні оволодіти теоретичними та практичними знаннями про структуру, принципи побудови та закономірності функціонування внутрішнього економічного

механізму підприємства, його нормативну базу, планування, контроль та оцінку результатів діяльності структурних підрозділів, матеріальне стимулювання їх колективів, методику внутрішньої економічної діагностики; навчитися використовувати інструменти економічного механізму для корегування діяльності підприємства та його підрозділів з метою вдосконалення стратегічних та поточних цілей та завдань розвитку.

Зміст самостійної роботи студентів розроблено згідно з робочою програмою курсу “Внутрішній економічний механізм підприємства” та наведено в табл. 1.

Крім того, кожен студент повинен написати реферат за тематикою, яка наведена в табл. 2. Назва теми реферату відповідає порядковому номеру в журналі групи. Написання реферату є однією із важливих форм самостійної роботи студентів. Він повинен складатись з трьох основних частин: вступу, який розкриває актуальність обраної проблеми, основного змісту та висновків. Реферат необхідно виконати в письмовій формі з викладанням основних положень теми на підставі проведеного дослідження, огляду декількох літературних та інших джерел. Він повинен акцентувати увагу на нових повідомленнях та визначати доцільність звертання до першоджерел. Текст реферату має бути стислим і чітким, розкривати зміст теми.

Таким чином, усі види і форми самостійної роботи студентів спрямовані на активізацію творчого мислення студентів, поглиблене вивчення курсу “Внутрішній економічний механізм підприємства”, що сприятиме підвищенню якості підготовки спеціалістів для підприємств галузі.

Таблиця 1 – Самостійна робота студентів, зміст, обсяг в годинах

Найменування тем курсу	Обсяг,	Форми самостійної роботи	Методи контролю
	годин		
1	2	3	4
Розділ 1. Передумови і форми функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства			
Виробничо-організаційна й економічна структуризація підприємства	8	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, тестування. Підготовка до розв'язання проблемної ситуації. Розробка схеми взаємозв'язків підрозділів основного виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури.	Опитування на семінарському занятті, контроль виконання домашнього завдання, наявність схеми, поточне тестування
Структура і форми функціонування внутрішнього економічного механізму	8	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, тестування. Підготовка до розв'язання проблемної ситуації. Побудова структури підрозділів підприємства залежно від виробничого профілю. Ознайомлення з сучасними формами функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства.	Опитування на семінарському занятті, контроль виконання домашнього завдання, поточне тестування
Розділ 2. Планування діяльності підрозділів підприємства			
Система і порядок планування діяльності підприємства та його підрозділів	10	Самостійне вивчення питань за темою щодо ознайомлення з світовим досвідом організації планування в сучасних умовах, його орієнтації на вирішення тактичних та стратегічних завдань, підготовка до семінарського заняття.	Контроль виконання самостійного завдання (наявність конспекту)

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Внутрішні ціни й методи їх формування	6	Самостійне вивчення питань за темою: методи ціноутворення на продукцію основних та допоміжних підрозділів; значення внутрішніх цін в регулюванні економічних відносин між підрозділами підприємства; підготовка до семінарського заняття.	Опитування на семінарському занятті, контроль виконання домашнього завдання, поточне тестування
Розробка виробничої програми та її ресурсне обґрунтування	8	Самостійне вивчення питань за темою: особливості розробки планів виробництва в підприємствах різних галузей; сучасні проблеми обґрунтування виробничої програми підприємства; визначення основних факторів, які впливають на механізм розробки виробничої програми; підготовка до семінарського заняття.	Опитування на семінарському занятті, контроль виконання домашнього завдання, поточне тестування
Планування витрат і прибутку	8	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Самостійне вивчення питань щодо формування собівартості продукції, особливостей формування витрат в підприємствах різних галузей.	Опитування на семінарському занятті

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Розділ 3. Контроль, оцінка та стимулювання діяльності підрозділів підприємства			
Контроль та оцінка діяльності підрозділів	6	Опрацювання лекційного матеріалу, самостійне вивчення питань щодо сучасних методів організації контролю за діяльністю підрозділів підприємства; розробки комплексної системи показників для оцінки результатів діяльності підприємства та його підрозділів; підготовка до практичного заняття. Ознайомлення зі змістом роботи диспетчера підрозділу, підприємства.	Наявність конспекту самостійного вивчення питань
Матеріальне стимулювання та матеріальна відповідальність за результати діяльності	5	Ознайомлення з Положенням щодо організації матеріального стимулювання та преміювання на підприємстві. Самостійне вивчення сучасних проблем організації матеріального стимулювання праці персоналу. Визначення місця преміювання в системі мотивації персоналу та шляхів його вдосконалення.	Наявність конспекту, вибіркове опитування, тестування
Розділ 4. Методичні основи аналізу та оптимізації операційної системи підприємства			
Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток»	2	Опрацювання лекційного матеріалу. Визначення цілей та завдань аналізу ринкової рівноваги та безпеки операційної діяльності на прикладі діючого підприємства	Вибіркове опитування, контроль виконання самостійного завдання

Продовження табл. 1

1	2	3	4
Регулювання й оцінювання виробничих запасів	2	Самостійне вивчення питань за темою щодо особливостей оптимізації запасів за різними видами діяльності та виробництва. Надати лінійну інтерпретацію динаміки витрат і виручки (навести приклад) та визначити точку беззбитковості. Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття	Опитування на семінарському занятті, контроль виконання домашнього завдання

Таблиця 2 – Теми рефератів.

№	№ теми	Тема реферату
1	2	3
1	1	Підприємство як складна відкрита економічна система та суб'єкт ринкових відносин
2	1	Особливості побудови структури підрозділів підприємства залежно від виробничого профілю
3	2	Сучасні форми функціонування внутрішнього економічного механізму
4	2	Економічні інтереси – головний фактор мотивації. Трансформація мотивації економічної діяльності підприємства на рівні підрозділів
5	3	Сучасна практика планування діяльності підприємства та його підрозділів
6	4	Практика планування внутрішніх цін на продукцію основних та допоміжних підрозділів в сучасних умовах господарювання
7	5	Дослідження методики та практики формування виробничої програми підприємства та його підрозділів
8	5	Економічне обґрунтування виробничої програми та її узгодженість з виробничою потужністю
9	5	Дослідження практики планування виробничої програми підрозділів основного виробництва
10	6	Особливості планування собівартості продукції на рівні конкретних підрозділів підприємства
11	6	Прибуток в системі внутрішнього планування, аналіз рентабельності продукції на конкретному прикладі
12	6	Аналіз методів встановлення ціни передачі та їх вплив на собівартість продукції
14	7	Особливості оцінки діяльності невиробничих і функціональних підрозділів підприємств
15	7	Роль та значення контролю в управлінні підприємством
16	8	Мотивація – важливий причинний фактор результативної діяльності
17	8	Дослідження практики організації оплати праці робітників підрозділів

Продовження табл. 2

1	2	3
18	8	Місце преміювання в системі мотивації персоналу
19	8	Сучасні форми матеріальної відповідальності підприємства, його підрозділів та працівників за результати діяльності
20	9	Економічна діагностика як процес оцінки економічного стану виробничої системи, можливості її функціонування та розвитку
21	9	Основні підходи до оцінки стабільності роботи підприємства та його підрозділів
22	10	Економічна діагностика та її взаємозв'язок з регулюванням виробництва
23	10	Економічні наслідки управлінських рішень щодо регулювання виробництва
24	10	Діагностика результатів діяльності підприємства та її місце в визначенні стратегії його розвитку
25	10	Сучасні проблеми здійснення економічної діагностики діяльності підприємства в умовах неповної інформації

2. Екзаменаційні питання

1. Поняття економічної системи, характеристика її елементів. Характеристика підприємства як відкритої системи.
2. Функції підприємства як головний чинник побудови його структури в ринкових умовах. Основні аспекти системної побудови підприємства, їх змістовна характеристика.
3. Характеристика підрозділів підприємства та їх класифікація. Схеми взаємозв'язків підрозділів основного виробництва, виробничої та соціальної інфраструктури.
4. Класифікація виробничої структури підприємства та характеристика чинників, які впливають на формування виробничої структури підприємства.
5. Визначте концептуальні напрямки трансформації виробничої структури великих підприємств. У чому полягає функціональна структуризація підприємства.
6. Розкрийте сутність економічного механізму підприємства, її елементи та принципи побудови.
7. Охарактеризуйте різновиди зв'язків між структурними підрозділами та адміністративним центром підприємства та чинники, від яких залежить форма зв'язків між окремими підрозділами підприємства.
8. Сутність мотиваційного механізму функціонування підприємства та його підрозділів. Основні принципи побудови внутрішнього економічного механізму підприємства
9. Основні організаційні передумови функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства та принципи його побудови.
10. Характеристика основних ознак організації внутрішніх економічних відносин на вітчизняних підприємствах. Характеристика особливості диверсифікації підприємств.

11. Процес планування, як інструмент менеджменту. Характеристика основних принципів планування діяльності на рівні підприємства та його підрозділів.

12. Охарактеризуйте сутність стратегічного, тактичного та оперативного планування та різницю між тактичним та стратегічним плануванням. Основні елементи оперативного планування.

13. Характеристика основних чинників, що здійснюють безпосередній вплив на процес планування діяльності підрозділів підприємства. Поясніть різницю між планами підрозділів підприємства з урахуванням часових періодів.

14. Дайте визначення міжцехового та внутрішньо цехового планування, їхніх цілей та завдань. Охарактеризуйте базу планування діяльності підприємства та його підрозділів.

15. Сутність прогресивних норм і нормативів, які застосовуються в процесі планування, їх значення в процесі корегування діяльності підприємства та порядок зміни.

16. Характеристика поняття ціни з точки зору споживача та підприємства. Що являють собою центри витрат та центри відповідальності та які виділяють їх види.

17. Характеристика умов, яким повинні відповідати внутрішні ціни. Методи встановлення ціни передачі.

18. Різниця методів встановлення ціни передачі на основі кошторисна собівартість плюс надбавка на прибуток і фактична собівартість плюс надбавка на прибуток. Обґрунтування доцільності використання ціноутворення на базі собівартості.

19. Характеристика методів ціноутворення, які є найбільш поширеним у вітчизняній практиці господарювання та зарубіжній.

20. Основні напрямками обліку витрат структурного підрозділу підприємства. Завдання здійснення контролю витрат за місцем їх виникнення, центрам витрат, центрам відповідальності.

21. Класифікація витрат виробництва. Характеристика об'єктів калькулювання ціни залежно від технології виробництва і особливостей продукції.

22. Основа розробки виробничої програми підрозділів підприємства та характеристика її етапів.

23. Характеристика взаємозв'язку між виробничою потужністю та виробничою програмою підприємства. Елементи нормативно-чистої продукція та її призначення для обґрунтування виробничої програми підрозділів .

24. Поняття оптимальності виробничої потужності підприємства та його підрозділів. Характеристика чинників, які впливають на розробку виробничої програми структурних підрозділів підприємства.

25. Охарактеризуйте особливості розробки виробничої програми на рівні підприємства та його структурних одиниць. В чому полягають відмінності розробки виробничої програми для підрозділів основного та допоміжного виробництва.

25. Основні завдання функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства та характеристика його передумов. Які основні завдання керівництва з питань визначення та корегування виробничою програмою на різних рівнях управління?

26. Планувати витрати за їх місцями, видами і носіями, їхнє призначення. Характеристика витрат підрозділу на постійні та змінні.

27. Порядок розробки плану витрат підрозділу. У чому сутність поділ витрат на основні та накладні. Поясніть поділ накладних витрат на виробничі й невиробничі.

28. Поняття кошторису підрозділу та які його функції. Поясніть методику розрахунку собівартості продукції підрозділу.

29. Поясніть необхідність обчислення собівартості продукції на рівні підрозділу та схему складання кошторису витрат підрозділу.

30. Охарактеризуйте напрямки планування собівартості на рівні підприємства.

31. Охарактеризуйте сутність процесу управління на рівні підприємства та його підрозділів. Що являє собою поточний, періодичний та разовий контроль, які завдання вони переслідують.

32. Охарактеризуйте об'єкти контролю на рівні структурних підрозділів підприємства. Визначте основні функції контролю та його взаємозв'язок із процесом управління.

33. Які показники відносять до системи оціночних на рівні підрозділів та як вони групуються? Основні форми контролю як однієї з функцій управління.

34. Особливості вибору системи оціночних показників для різних видів підрозділів. Які існують сучасні підходи до визначення управління та його основних завдань.

35. Охарактеризуйте зв'язок контролю з плануванням та основні їх завдання.

36. Характеристика механізму мотивації на рівні підприємства та його структурних підрозділів.

37. Поняття системи матеріального стимулювання праці. Основні напрямки організації матеріального стимулювання праці на підприємстві.

38. Удосконалення організації праці та його стимулюванням, характеристика основних напрямків. Характеристика найбільш поширених систем і форм організації оплати праці.

39. Основні завдання організації матеріального стимулювання праці робітників за сучасних умов господарювання підприємства. Яким чином впливає постановка цілей діяльності на мотивацію праці?

40. Характеристика основних напрямків підвищення рівня культури виробництва та їх впливу на результати діяльності підприємства. На чому ґрунтується методика визначення чисельності робітників за різними категоріями.

41. Характеристика сутності і роль матеріальної відповідальності на рівні підприємства та його структурних підрозділів. Поясніть методику обчислення збитків на рівні підрозділів за різними причинами.

42. Основа діагностики діяльності підприємства і його структурних підрозділів, характеристика основних напрямків діагностичного економічного аналізу.

43. Характеристика основних аналітичних прийомів, які використовують при діагностиці результатів діяльності структурних підрозділів підприємства. Що являють собою вихідні корисні результати і чим вони відрізняються від вихідних та проміжних корисних результатів.

44. Визначте систему показників для оцінки наслідків управлінських рішень щодо регулювання виробництва. Які аналітичні прийоми використовують з метою оцінки режиму функціонування підрозділу підприємства.

45. Охарактеризуйте етапи економічної діагностики на рівні підрозділу основного виробництва підприємства. Яким чином визначається нормативний список показників і як впливаю на його склад специфіка діяльності підприємства або підрозділу.

46. Місце економічної діагностики в системі управління підприємством.

47. Поняття стратегічного та поточного планування, основні їх завдання. Характеристика видів поточного планування підприємства.

48. Поняття диспетчирезації. Характеристика її основних завдань .

49. Поняття управління, характеристика основних методів його здійснення.

50. Характеристика основних форм функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства та перспективні напрямки їх розвитку.

51. Охарактеризуйте сутність і передумови аналізу системи «витрати - випуск-прибуток».

52. В чому полягає залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Поняття операційного лівериджу.

53. Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції та прибутку.

54. Охарактеризуйте методи оцінювання матеріалів у запасах під час їх відпускання у виробництво, на продаж та в разі зменшення запасів з інших причин.

55. Розкрийте сутність і форми адаптації операційної системи.

56. Механізм адаптації устаткування виробничих систем та його етапи.

57. Обґрунтуйте форми придбання устаткування в разі його заміни та розширення обсягу операційної діяльності.

58. Сутність і умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень, останніх надходжень та іншими видами собівартості.

59. Відповідність підприємства перед державою та споживачами за якість продукції, її форми.

60. Охарактеризуйте форми механізму стимулювання праці робітників підприємства у зв'язку із відповідальністю за результати своєї роботи.

3. УЧБОВО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Законодавчі та нормативні акти.

Закон України “Про підприємства в Україні” (Відомості Верхов. Ради України. 1991. №24).

Закон України “Про власність” (Відомості Верхов. Ради України. 1991. №20.).

Закон України “Про банкрутство” (Відомості Верхов. Ради України. 1992. №31).

Закон України “Про оплату праці” (Галицькі контракти. (1995. №21).

Закон України “Про оренду майна державних підприємств і організацій” від 10. 02. 92. з внесеними змінами та доповненнями від 15.12.92, 14.03.95, 7.12.95, 23.12.97.

Закон України “Про занятість населення” від 01.03.91.

Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” від 16.06.1999 р.

Кодекс законів про працю. – Х., Конус, 2002. Типове положення з планування, обліку та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості: Затв. КМУ від 26.04.96 // Бух. облік і аудит. – 1996 - № 7

3.2. Основна література

Грещак М.Г., Гребенщикова О.М., Коцюба О.С. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посібник - К.: КНЕУ, 2001.- 228 с.

Економіка підприємства: Підруч./ За ред. С.Покропивного. – К.: Хвиля-прес, 1998р.

Организация, планирование и управление деятельностью промышленного предприятия (объединения) / Под ред. С.М. Бухало. – К.: Вища шк., 1989р.

Теория экономического анализа : Учебник / Баканов М.И., Шеремет А.Д. – М.: Финансы и статистика, 2002. С.416

Курочкин А.С. Операционный менеджмент: Учеб. Пособие. – К.: МАУП, 2000р.

3.3. Додаткова література

Вартанов С.И. Экономическая диагностика деятельности предприятий: организация и методология. М.: Финансы и статистика, 1991р.

Плоткин Я.Д., Янушкевич О.К. Организация и планирование приборостроительного производства. – Л.: Свет, 1992р.

Совершенствование планирования на промышленном предприятии/ Грещак М.Г. и др. – К.: Техника, 1983р.

Справочник директора предприятия/ Под ред. М.Г.Лапусти . – М.: ИНФРА-М, 1996р.

Справочник цехового экономиста/ И.И. Грузинов, П.А. Огурцов и др. – Одесса: Маяк, 1990р.

Соколин М.П. Оперативное управление производством и поставками (Модели и методы)/ Отв. Ред. В.М.Геец. – К.: Наук. думка, 1991

Шим Д., Сигел Д. Методы управления стоимостью и анализа затрат/Пер. с англ. – М.: Филинь, 1996р.

Хоскинг А. Курс предпринимательства: Практич.пособие. – М.: Междунар. Отношения, 1993р.

Экономика предприятия// Под ред. Горфинкеля Л.Я.- М.: ЮНИТИ, 1996

Економіка підприємств // Навч.посіб. Бейчин І.М. та ін. – Львів.: Сполох, 1998р.

3.4. Перелік наочних та інших посібників, методичних вказівок до проведення конкретних видів навчальних занять

Робоча програма дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства».- Х.: ХДАТОХ, 2002

Медведева Л.Г. Економіка підприємства (част 1): Навч.посібник. – Х.: ХДАТОХ, 1999р.

Сідун В.А., Медведєва Л.Г. Економіка підприємства (част.2): Навч.посібник. – Х.: ХДАТОХ, 1999р.

Медведєва Л.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: Учбов. Посібник.- ХДАТОХ, 2001р.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи

з дисципліни

„ВНУТРІШНІЙ ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА”

(для студентів усіх форм навчання напряму підготовки
6.030504 ”Економіка підприємства”)

Укладачі: **Чеканова** Любов Григорівна

Пасічний Володимир Олександрович

Редактор *З. І. Москаленко*

Комп’ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2009, 360М

Підп. до друку 29. 06. 2010р.

Формат 60х84/16

Друк на ризографі

Ум. друк. арк. 2,0

Тираж 50 пр.

Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,

вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12. 05. 2011 р.